

BEVINDINGEN

De Waddenzee is het grootste getijdensysteem ter wereld, waar natuurlijke processen ongestoord kunnen plaatsvinden. Het gebied strekt zich uit langs de kusten van Denemarken, Duitsland en Nederland. Vanwege zijn wereldwijd unieke geologische en ecologische waarden staat de Waddenzee op de Werelderfgoedlijst van UNESCO. Nergens anders bestaat er zo'n dynamisch landschap met een veelheid aan leefgebieden die gevormd zijn door wind en getijden. De biodiversiteit op wereldschaal is afhankelijk van de Waddenzee. Naast de *Outstanding Universal Value* zoals de UNESCO die voor de Waddenzee heeft benoemd, zijn er ook beleidsmatig in de 'Agenda voor het Waddengebied 2050' kernwaarden van het Waddengebied vastgelegd:

- De dynamische natuur van de Waddenzee inclusief de overgangen naar de kust en de eilanden;
- De rust, ruimte, stilte en duisternis
- De waardevolle landschappen en cultureel erfgoed in dorpen, steden, op de eilanden en in zee
- De visserij, de havens, landbouw, energie en recreatie als sterke en innovatieve economische sectoren

Behoud en het ontwikkelen en versterken van deze bijzondere waarden is dan ook een belangrijk aspect voor het Waddengebied. Het bevorderen van de (landschappelijke) kernwaarden heeft niet alleen betrekking op nieuwe ontwikkelingen, de vraag is ook hoe we willen omgaan met ontwikkelingen/objecten vanuit het verleden waarvan we vinden dat deze niet meer passen bij het gebied als Werelderfgoed op de langere termijn (2050). We zouden ook niet bang moeten zijn om deze ongewenste landschappelijke elementen de komende periode te verwijderen of te verduurzamen, met als gevolg dat we juist de kwaliteit van het gebied versterken.

In deze studie heeft Flux landscape architecture onderzocht welke strategieën kunnen worden toegepast om objecten en gebouwen in het Waddengebied beter aan te laten sluiten op de kernwaarden van het Waddengebied. Hierbij is voortgebouwd op de objecten die aangedragen zijn in de 'Wad-zie-jij' campagne van het Programma naar een Rijke Waddenzee. Voor drie van deze objecten is een verbeelding gemaakt hoe deze objecten ontwikkeld kunnen worden om deze aan te passen op de kernwaarden van het Waddengebied. Het doel van deze studie is om te inspireren en verdere gedachtenvorming te ontwikkelen m.b.t. vormgeving en functies en hoe deze passend gemaakt kunnen worden in een omgeving van Werelderfgoedklasse. Deze studie is nadrukkelijk geen uitgewerkt plan voor het aanpassen van de genoemde objecten en gebouwen.

LEGENDA

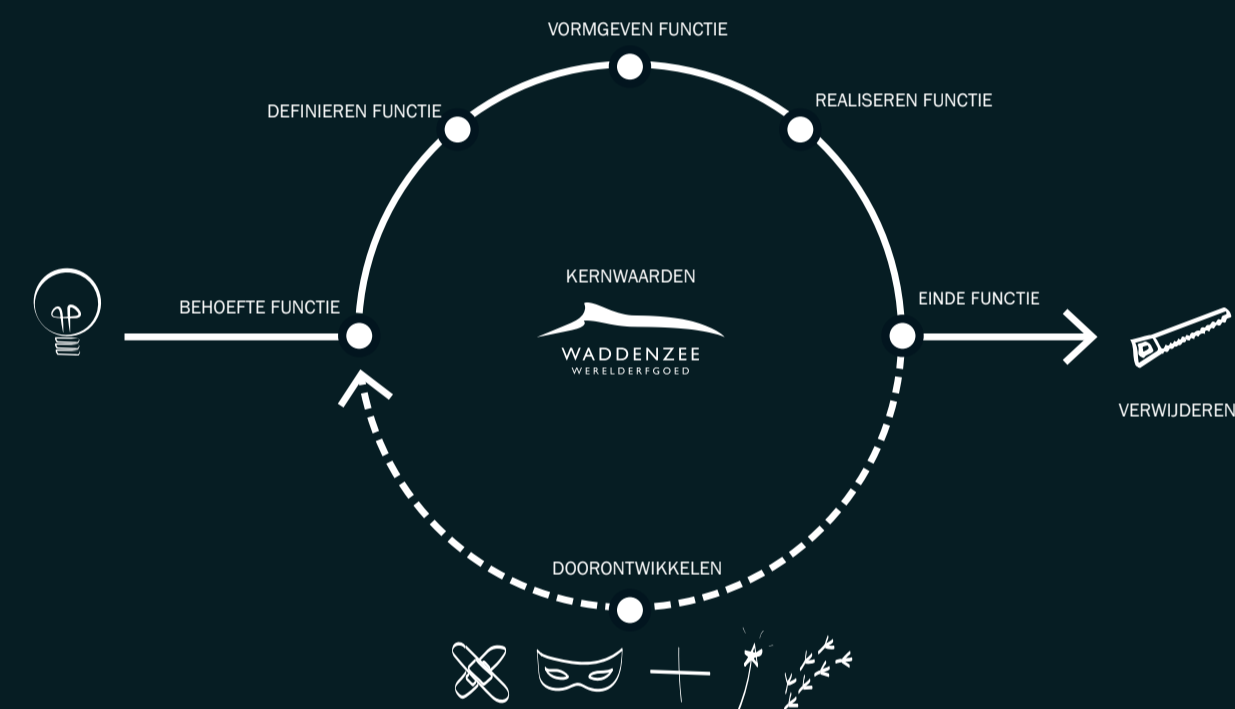
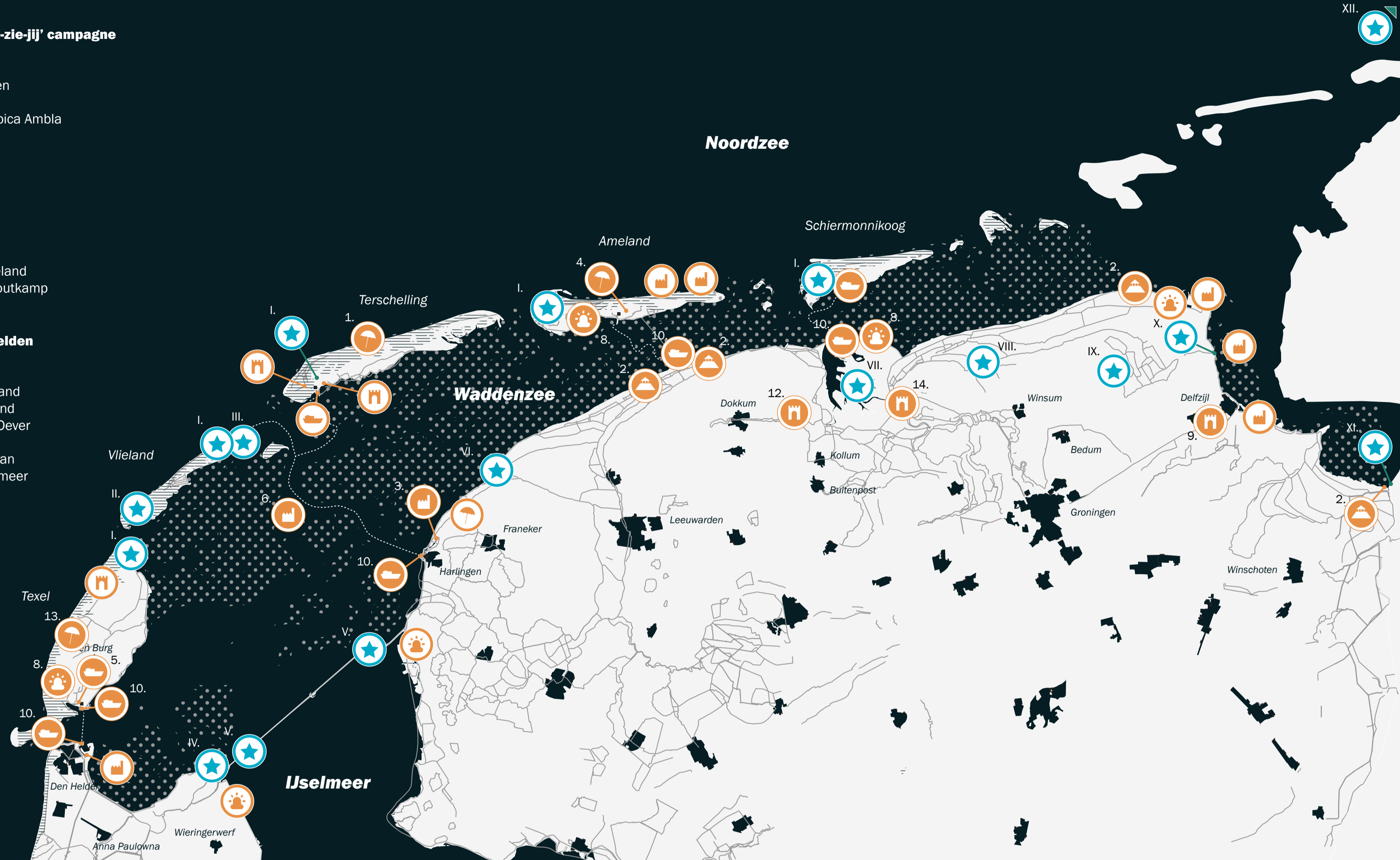
- Objecten uit 'Wad-zie-jij' campagne
- Aanvullende storende objecten
- Goede voorbeelden
- Relicten van massatoerisme
- Dominante industriecomplexen
- Logistieke knooppunten
- Onbestemd erfgoed
- Storende elementen
- Beleving van dijken

Lijst met objecten 'Wad-zie-jij' campagne

- Hotel 't Punthoofd
- Kunstwerken op de dijken
- Industrie Harlingen
- Voormalig zwembad Tropic Ambla
- Verkeerslichten op Texel
- Boorplatform Zuidwal
- Reclameborden
- Zendmasten
- Steenfabriek Delfzijl
- Parkeerdekken
- Monotone dijken
- Steenfabriek Oostrum
- Oude Kartbaan Stappeland
- Bijgebouwtje station Zoutkamp

Lijst met goede voorbeelden

- Vuurtorens
- Drenkelingenhuisje Vlieland
- Brouwerij Fortuna Vlieland
- Belevingsplatform Den Oever
- Sluizen Afsluitdijk
- Dijkovergang Zwarte Haan
- Dark sky park Lauwersmeer
- Wongema
- EAZ Windmolens
- Dubbele dijk
- Kiekkaste
- Vadehavencentret Ribe

Voorgestelde levenscyclus van objecten en gebouwen in het waddengebied.

ANALYSE LOCATIES - CATEGORIEËN

In 2020 organiseerde Programma naar een Rijke Waddenzee de campagne 'Wad-zie-jij'. In deze campagne werden bewoners en bezoekers van het Waddengebied gevraagd welke objecten ze (niet meer) vinden passen bij de kernwaarden van Werelderfgoed Waddenzee.

De campagne heeft geresulteerd in een lijst met genomineerde objecten en gebouwen. Deze objecten en gebouwen zijn goed te categoriseren in een aantal categorieën. In het diagram hiernaast zijn de verschillende categorieën weergegeven.

Met het indelen in categorieën zijn ook andere gebouwen en objecten op de radar gekomen die in de 'Wad-zie-jij' campagne niet zijn benoemd, maar wel dezelfde karakteristiek kennen. Zo komen bijvoorbeeld dominante industriecomplexen niet alleen bij Harlingen voor maar ook bij Den Helder, Eemshaven en Delfzijl.

In de bovenstaande kaart is een totaalbeeld van de objecten en gebouwen gegeven. De kaart bevat zowel de uit de 'Wad-zie-jij' geselecteerde objecten als nieuw toegevoegde vergelijkbare objecten. Met deze kaart pretenderen we niet compleet te zijn, maar proberen we een eerste inzicht te geven waar concentraties zitten en waar energie in gestoken dient te worden om deze eventueel in de toekomst meer passend te laten zijn bij de (landschappelijke) waarden van hun omgeving.

HANDELINGSPERSPECTIEF VOOR DE VERSCHILLENDE OBJECTEN EN GEBOUWEN

DOMINANTE INDUSTRIECOMPLEXEN

RELICTEN VAN MASSATOERISME

LOGISITIEKE KNOOPPUNTEN

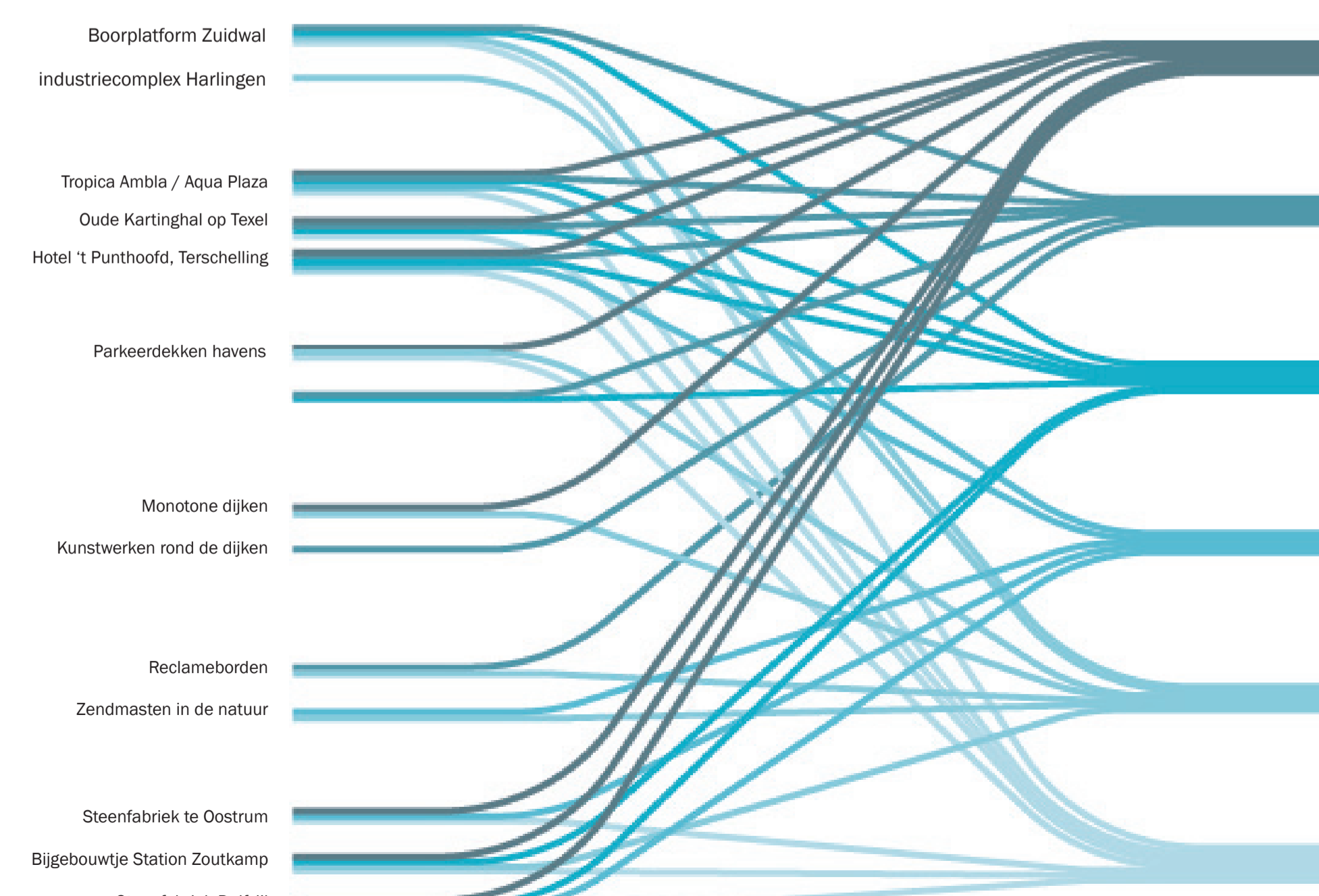
BELEVING VAN DE DIJKEN

STORENDE ELEMENTEN

ONBESTEMD ERFGOED

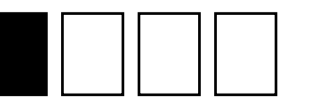
MOGELIJKE INTERVENTIES

De voorbeelden van objecten die niet lijken te passen bij de kernwaarden van de Waddenzee en het Waddengebied zijn legio, zo blijkt wel uit de inventarisatie die in de 'Wad-zie-jij' campagne is gemaakt. Maar hoe zijn deze objecten te transformeren zodat deze toch passend zijn in het landschap van de Wadden?

Flux landscape architecture heeft op basis van referentiestudies zes mogelijke interventies voor de niet passende gebouwen in het Waddengebied ontwikkeld. Welke strategie wordt toegepast is afhankelijk van het type gebouw, maar ook de ligging van het gebouw in haar omgeving.

Zo heeft een gebouw als het voormalige zwembad Tropic Ambla op Ameland al een mooie structuur om op voort te bouwen en zal het opnieuw bestemmen door het toevoegen van nieuwe elementen of transformeren van het gebouw het meest voor de hand liggen.

Gebouwen die juist midden in de natuur of leegte liggen, zoals het boorplatform Zuidwal of Hotel 't Punthoofd vragen om ingrepen die het gebouw op laten gaan in de omgeving zoals verwildering, camouflage of het verwijderen van het object. Over het algemeen geldt dat er niet één handelingsperspectief voor een gebouw mogelijk is, maar dat de aanpak van de gebouwen vraagt om een doorontwikkeling van functie waarbij de te kiezen interventie afhankelijk zal zijn van het nieuwe gebruik.

PLATFORM ZUIDWAL

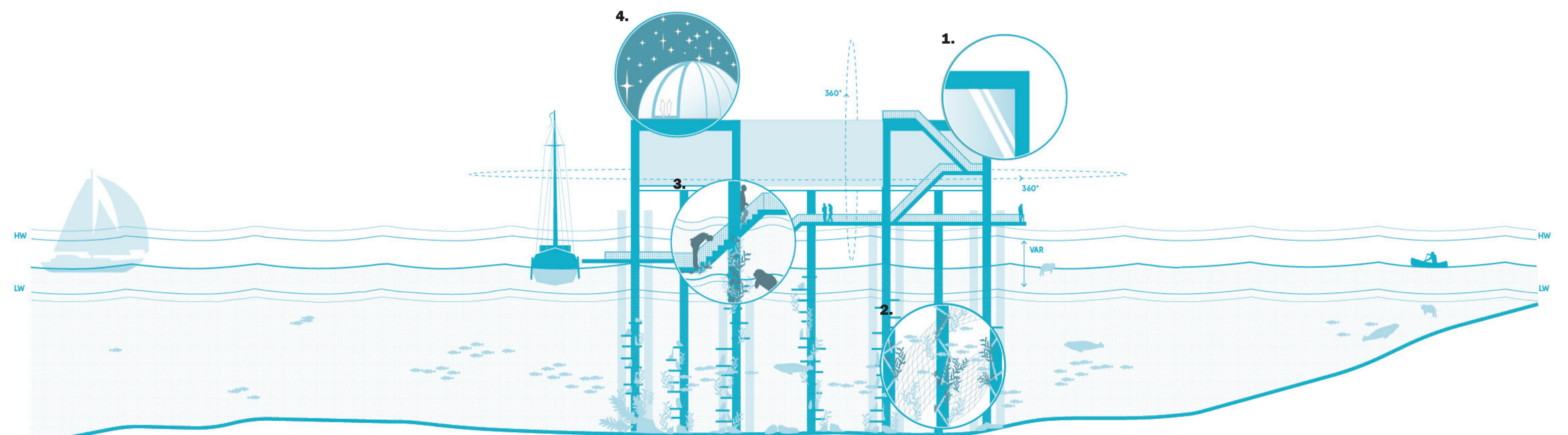
WEGHALEN OF TRANSFORMEREN?

Inzoomend op de kaart van Werelderfgoed de Waddenzee ter hoogte van het platform Zuidwal, valt één ding op: Het platform en directe omgeving zijn geen onderdeel van het Werelderfgoed omdat de activiteiten en het voorkomen van het platform niet passen bij de kernwaarden van het Werelderfgoed Waddenzee. Zolang het platform nog haar huidige functie heeft is de kans klein dat dit deel van de Waddenzee de UNESCO status zal krijgen. Maar wat als het platform zijn functie verliest? Wat is er dan voor nodig om deze aan te laten sluiten op de kernwaarden?

Weghalen van het platform lijkt in potentie de meest voor de hand liggende strategie. Met name rust, ruimte, stilte en duisternis zullen door het verwijderen van het platform op deze plek weer de overhand krijgen.

Tegelijkertijd biedt ook een eventuele transformatie van het platform kansen om de kernwaarden van de Waddenzee goed te ervaren. Door het platform te transformeren tot bijvoorbeeld een waddenhut, zijn de waarden als ruimte, stilte en duisternis, als geen andere plek op de wadden, voor bezoekers te ervaren. Trappen, vlonders, steigers en rifstructuren onder het platform brengen de dynamiek van het getij en de natuur voor de bezoekers dichtbij en bieden ook een plaats voor onderwaternatuur zoals oesters, mosselen en andere rifbewoners. Een uitkijkpost op het platform biedt kans om sterren te observeren en in 360° de weidsheid van het wad te ervaren.

Mogelijke handelingsperspectieven:

1. Camoufleer: Door het platform in neutrale kleuren te schilderen en te bedekken met bijvoorbeeld spiegels zal deze wegvallen tegen de lucht en beter opgaan in de omgeving.

2. Verwilderen: Door het onderstel van het platform ruwer te maken kunnen schelpdieren en wieren zich makkelijker hechten, waardoor er een levendig rif kan ontstaan.

3. Ervaar het getij: Trappen en steigers onder het platform vormen niet alleen een aanleg plek voor schepen, maar ook de ideale plek om het getij te ervaren.

4. Ervaar de sterren: Nergens in Nederland is het zo donker als midden op het wad. Platform Zuidwal is bij uitstek de plek om het Dark Sky Park te ervaren.

Poster voor leesbaarheid het beste uitdraaien op A1 formaat.

HOTEL 'T PUNTHOOFD

BROEDPLAATS EEN MET DE NATUUR

Hoog boven op een duin bij het dorp Formerum op Terschelling ligt het voormalige hotel 't Punthoofd. Sinds 1999 heeft het gebouw geen functie meer en staat het al meer dan 20 jaar leeg! Sindsdien is er niks veranderd aan de situatie en ontsiert het lege gebouw het duinlandschap.

Het opknappen van het hotel zou een voor de hand liggende ingreep zijn en is al vaak onderdeel van studies geweest. Hierbij rijst ook vaak de vraag of de dominante, vormloze hotels in de kuststrook wel passen bij de kernwaarden van het UNESCO Werelderfgoed en hoe de aansluiting gezocht kan worden bij de objecten en bunkers van de Atlantikwall rond 't Punthoofd. Het opnieuw in gebruik nemen als hotel lijkt voor de hand te liggen, maar met het toevoegen van nog meer bedden kan de kleinschaligheid van het eiland verder onder druk komen te staan en zal het gebouw niet perse beter passen in het landschap.

Een mogelijke eerste stap in de transformatie van 't Punthoofd is om deze meer op te laten gaan in het landschap van de duinen. Door bijvoorbeeld het verwijderen van verharding rondom het gebouw en het op een aantal plekken (veilig) openbreken van de muren, kan het duinzand vat krijgen op het hotel en zal het geleidelijk worden overgestoven. Samen met het bekleden van het zichtbare deel van het gebouw met natuurlijke materialen, kan een gebouw ontstaan dat letterlijk opgaat in zijn omgeving.

Door niet het hele hotel over te laten stuiven door de duinen, maar sommige kamers open te houden ontstaat er ruimte voor bijzondere nieuwe functies zoals bijvoorbeeld een plek voor *artist in residence*, voor Oerol of een broedplaats voor lokale Terschellingse Startups.

Mogelijke handelingsperspectieven:

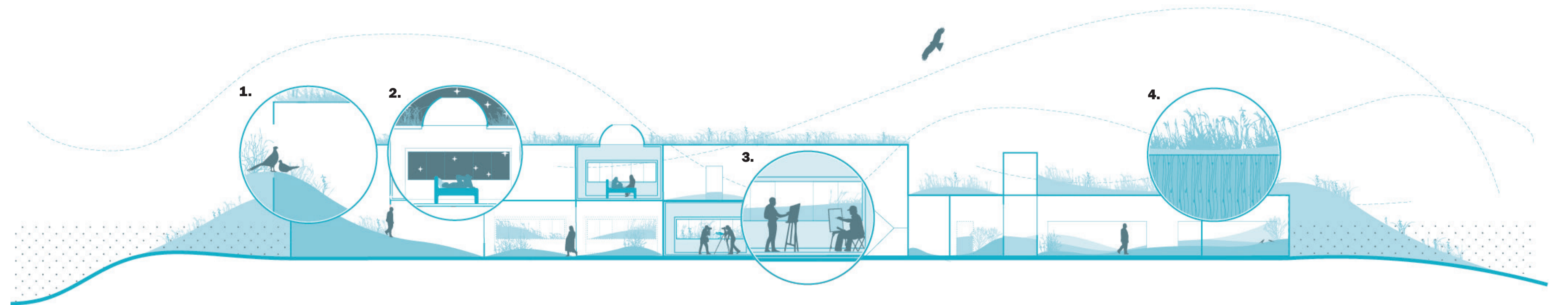
Camoufleren

Transformeren

Verwilderen

1. Openen voor natuur: Door op veilige plekken verharding te verwijderen en muren, deuren en ramen open te breken kan het hotel geleidelijk volstuiven met zand en één worden met de duinen zodat het beter zou passen bij de plek hoog op de duin.

2. Artist in residence: Een aantal kamers kunnen worden behouden. Een verbijzonderde inrichting maakt de logees bewust van de omgeving en stimuleert kunstenaars of onderzoekers tot nieuwe ideeën.

3. Broedplaats: Werkplek waar lokale Terschellingers en *artists in residence* elkaar kunnen ontmoeten en samen kunnen werken aan innovaties voor het eiland.

4. Materialisatie en kleur: Door het gebouw te bekleden met hout en het dak te beplanten met helmgras zal het beter opgaan in de omgeving. Samen met de duinvorming ontstaat zo een bouwwerk dat voortbouwt op de omgeving in plaats van detoneerd.

Poster voor leesbaarheid het beste uitdraaien op A1 formaat.

PIER HOLWERD

EEN WAD-WAARDIG VERTREK NAAR HET EILAND

De eerste confrontatie die veel bezoekers van Ameland met de Waddenzee hebben is op de pier van Holwerd. Niet direct een ervaring in lijn met de kernwaarden van een UNESCO Werelderfgoed. Ten behoeve van de huidige functie als vertrekpier naar Ameland, een aan-eenklontering van brede asfaltwegen, hekken, slagbomen en eindeloze parkeervakken wordt de beleving van de bezoeker hierdoor gedomineerd totdat ze aan boord van de boot eindelijk de weidsheid van het wad kunnen ervaren.

Drie handelingsperspectieven staan centraal in de mogelijke transformatie van de pier van Holwerd tot een waardige poort naar de Wadden: verwijderen, verwilderen en toevoegen.

Veel van de parkeergelegenheid op de pier wordt alleen op piekmomenten gebruikt. Het merendeel van de parkeergelegenheid staat voor een groot deel van het jaar leeg. Door de pier in te richten op een gemiddelde jaarcapaciteit en de parkeervakken voor de piekcapaciteit te verwijderen en deze onder te brengen op tijdelijke binnendijkse parkeerplekken, ontstaat er ruimte om een deel van de pier terug te geven aan de natuur. Door de hogere ligging ten opzichte van de omgeving zullen op deze plek de gradiënten van het wad goed te ervaren zijn. Op de pier zelf kunnen kleinschalige beleefpunten worden toegevoegd, die de bezoekers vanuit de auto een eerste ervaring van het wad kunnen geven, maar ook ruimte bieden voor waddenavonturiers zoals kitesurfers, wadlopers en kanoërs. Zij kunnen de pier benutten als startplek van hun activiteiten.

Mocht in de toekomst de pier zijn functie verliezen, dan lijkt het voor de hand te liggen om grote delen van de betonnen elementen van de pier op te ruimen en waardevolle relictten van de pier te integreren in de kwelders en daarmee aan te sluiten op de kernwaarden in die omgeving.

Mogelijke handelingsperspectieven:

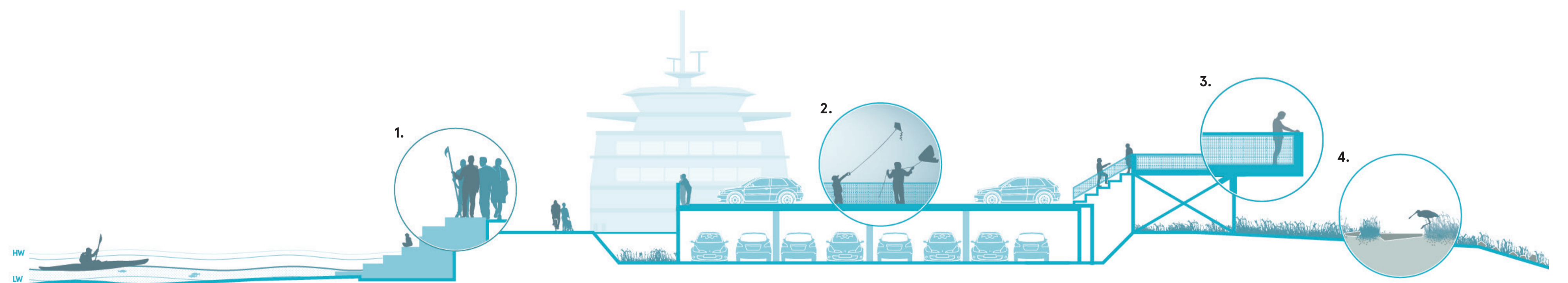
Verwijderen

Toevoegen

Verwilderen

1. Trappen: Door de toevoeging van trappen bij de pier ontstaan er plekken voor wadlopers en wadkanoërs om makkelijk het wad te bereiken en voor bezoekers een plek om voor vertrek al in aanraking te komen met het wad.

2. Dubbelgebruik: In de zomer is het parkeerdek volop in gebruik door auto's, maar in de winter staat deze grotendeels leeg. Dit biedt kansen voor dubbelgebruik, voor activiteiten die passen in de omgeving.

3. Een eerste blik op de eilanden: De beleving van het wad zou moeten beginnen bij het verlaten van de auto. Het toevoegen van uitkijpunten op het parkeerdek geeft de bezoeker een eerste blik op het wad en de eilanden.

4. Integren in de kwelders: Een groot deel van het buitendijkse parkeerterrein wordt maar een klein deel van het jaar gebruikt. Door deze parkeercapaciteit binnendijks te organiseren ontstaat er ruimte voor natuur op het oude parkeerdek.

Poster voor leesbaarheid het beste uitdraaien op A1 formaat.

